

השבועון לבית היהודי מורה לצמא

בס"ד | 18 | כ' בטבת תשפ"ב | שמות | גיליון 2547 | השנה הארבעים ושש

הגחלת נדלקה במוסקבה

הגאון רבי בערל לאזאר שליט"א,
רבה של רוסיה, מסכם למעלה משלושה
עשורים של הפחת חיי יהדות בפדרציה
הרוסית, ומדבר גם על העתיד | 8

שלום, הגענו לאבחון

אבחון פרטי עולה אלפיים שקלים. אבל
הקב"ה בחר בשבילם דרך אחרת | 22

שמיטה במושב חניאל

מהקיפאון הקומוניסטי אל פרדסי המושב, בהדרכת רבה הראשון
של קוממיות, בראיון מפעים, מלא אמונה ומסירות נפש | 18

לב יהודי לעולם לא יהיה קפוא כקרח

גם יהודי שנראה רחוק, אין לך מושג כמה משתוקק הוא

מהבניין הקהילתי המפואר שבשכונת 'מארינה רשצ'ה' במוסקבה, מנצח רבה הראשי של רוסיה, הגאון רבי בערל לאזאר שליט"א, על אימפריה אדירה ועוצמתית שפרושה על פני כל ברית המועצות, והשפעתה הכבירה מגיעה עד לתוככי... איראן < ביקור מפעים במוסקבה, ושיחה מאלפת עם מי שזרע בדמעה וקוצר ברונה, על האדמה שידעה סבל, דמעות, רדיפות ומאסרים, והיום נישא בה בגאון דגל היהדות

מאת: משה וינטוק
צילומים: מנשר טוב

לפני כשלושים וארבע שנה הגעתי לרוסיה, כמה ימים לפני חנוכה תשמ"ח - שלהי תקופת הקומוניזם, היישר לסנט פטרבורג.

יפיייה הארכיטקטוני של העיר העתיקה ומרהיבת העין לא שבה את ליבי, שעה שנוכחתי לראות את העזובה הרוחנית ששוררת בה. מתי מעט המתפללים בבית הכנסת, אלו שהעזו להצהיר על יהדותם בגלוי בסביבה העוינת ומטילת האימה - כאילו ביקשו לצמצם את נוכחותם בהיכל בית הכנסת, להבליע ולהצניע את עובדת היותם יהודים.

היה זה הדבר הראשון שיזמתי, כשליח של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל. ביקשתי מאחד המתפללים, יהודי צעיר ומוכשר בעל ידיים טובות, שיבנה בעבורי לא פחות ולא יותר - חנוכיית ענק בחצר בית הכנסת. דומה היה באותו רגע כי אילו הייתי מבקש ממנו שיעלה ברגליו לירח, הייתי נתקל בתגובה מופתעת ונדהמת פחות מזו שבה זכיתי: 'חנוכייה?? כאן?!' התמיהה זעקה באלם קול, פשוט כי לא היו לו מילים לבטא אותה. אבל אני התעקשתי, כי דווקא לשם כך נשלחתי, והבחור ניגש אל המלאכה. מלאכת הבנייה משכה תשומת לב, מצד המתפללים בעיקר, והם הגיבו בחרדה על גבול הזעזוע. איך ניתן להדגיש כך את היהדות בפומבי? מניין התעוזה להכריז קבל עם ועולם את עובדת היותנו יהודים שומרי תורה ומצוות?!

לאחר יומיים בלבד, אכן ניצבה לה חנוכיית ענק בחצר בית הכנסת, כעומדת ומכריזה על דגל יהדותנו שאותו אנו נושאים בגאון. וכשריצדו השלהבות בראשה עם ליל, התקבצו ובאו יהודים בעלי לב והתחממו לאורן. העיניים היו אז לחות והלבבות הומים, ושוב הם לא נסוגו אחורה לא ביקשו להתרחק אלא דווקא להתקרב. יהודי המקום רצו לפתע להתאגד יחדיו בצל החנוכייה הגדולה; היא הציתה את הניצוץ, ובעקבותיו השלהבת שהעלתה את האבוקה..."

מהפכה ב'שימון הרחני'

שלושים וארבע שנים אחרי אותו מעשה מיוחז, אנו יושבים בחדרו של רבה של רוסיה, ושומעים מפי הגאון רבי שלמה דובער פנחס (בערל) לאזאר שליט"א - בעל

כשאנו נכנסים לחדרו של הרב שליט"א, הלב הפועם של יהדות רוסיה כולה, אנו נוחתים לתוך רצף עשייה בלתי פוסק. כאן מכין הרב את שיעוריו הרבים שאותם מוסר מסביב לשעון, כמו גם את הדרשות שסוחפות אלפים ורבבות לחיי תורה ומצוות. מכאן הוא גם משגר תשובות בהלכה לכל קצות המדינה הגדולה בעולם, ומנהל את המערך האדיר של יהדות רוסיה כולה. כאן גם מנהל הרב שליט"א קשרים ענפים ורציפים עם רבנים ואדמו"רים מכל רחבי העולם, ולהבדיל, טווה את קשריו עם מנהיגי העולם לטובת היהדות ויהודים מכל העולם. כל אלו כאילו נדחים לשעה קלה הצידה, והרב שליט"א מקבל את פניו במאור פנים שאין דומה לו. הפצת יהדות ואורה של תורה זו תמצית שליחותו, כהמשך למסירות נפשם המופלאה של השלוחים, חסידי חב"ד. וזו בדיוק גם מטרתה של השיחה המיוחדת.

אולם בעוד אנו מבקשים לשאת עינינו אל העבר ואל ההווה ולדבר על ההתפתחות העצומה שאירעה, על יהדות רוסיה שקמה לתחייה תחת שרביט הנהגתו, הרב בשיחתו עימנו יבקש דווקא לשאת עיניו אל העתיד, כיצד ממשיכים מכאן והלאה, כפי שתיווכחו בהמשך הדברים.

לב יהודי, לא קפוא

אם אנו מדברים על חשיכה ששוררת, דומה שאין דוגמה טובה יותר מאשר יהדות רוסיה, ששרויה הייתה בחשיכה העבותה של הקומוניזם, בזמנים קשים של רדיפות הדת שדיכאו כל סממן יהודי. איך באמת ניתן לעורר מחדש ולהמיס לבבות קפואים כקרח? "אני חולק על הנחת היסוד שבשאלה שלך. לב יהודי לעולם לא יהיה קפוא כקרח. גם יהודי שנראה רחוק, אין לך מושג כמה

משתוקק הוא, וכשרק יתגלה לפניו הניב הוא ירצה ויהיה כמה ללכת אחריו. הנה, פנה אליי לפני שבועיים יהודי בעל ממון, שהיה לו תחביב מעניין, שלא לומר מוזר: בכל שנה היה נוסע לאפריקה הרחוקה ל--- מסע ציד. הוא היה צד חיות גדולות, כמו פילים וקרנפים, ועל תענוג מפוקפק כזה היה מוכן לשלם ממון רב. לצורך המחשה, אציין רק כי בעבור כל ציד של חיה, נדרש האיש לשלם סך מאה אלף דולרים לקופת המדינה דשם. זה האדם, כך נראו חיי. לפני תקופה פנה אליי האיש בשאלה מעניינת - האם הציד מותר על פי ההלכה. חיוותי את דעתי כי הציד אסור מבחינת ההלכה, אם אין בו צורך. שמע האיש והפנים. הוא נסע לאפריקה, הסתובב בג'ונגלים, הגיע עד לאותן חיות אימתניות, אך נמנע מלצוד. במקום זאת - צילם. לפני שבועיים

סוד הקשר עם השלטון הרוסי הקשוח

כולם יודעים לספר על יחסיו הקרובים של הרב לאזאר עם נשיא רוסיה ועם אנשי השלטון הרוסי, למען עם ישראל. **אנו מבקשים לדעת מהו סוד הקסם; איך ניתן לפתוח ערוצים כאלה? איך מפצחים את הקשים שבאזורים וגורמים להם לשתף פעולה?**

נוסחת הקסמים שבפי הרב לאזאר מכילה מילה אחת בודדת - **אמת**. "כשאתה הולך, בסיעתא דשמיא כמובן, עם האמת שלך, אם אתה מאמין בה בכל מאודך, ומקפיד להיות דבק כל הזמן במטרה האמיתית שלשמה נועדת - כמעט דבר לא יהווה בעבורך מחסום; עם שליטי עולם, כמו גם עם, להבדיל אלף אלפי הבדלות - אחים רחוקים.

יש אמת אחת - התורה הקדושה. כשאנו מעמידים אותה מול העיניים, ויודעים כי בשיח שלנו מול יהודי מסכן, תינוק שנשבה, רק אותה אמת מדברת; כשאנו יודעים בשכנוע הפנימי העמוק שלנו שרק זו האמת, ורק בכוחה לגרום לאדם אושר בחיים - זה מה שנשדר לעומד מולנו, ואין ספק שהוא יימשך אל האור. זו גם הנוסחה מול שליטי ארץ: נשקף אל ליבנו פנימה, לא ננסה למצוא חן בעיניהם או לומר את מה שהם מבקשים לשמוע; אדרבה, ניצמד לאמת שלנו, בלי כחל ושרק, ניצג נאמנה את הדרך שלנו ואת ההשקפה הבהירה והברורה שלנו, ומול אמת כזאת שבפינו - דבר לא יוכל לעמוד.

פלוגי הציע פעם את עצמו להיות מלמד לבנו של אלמוני. אולם האב ראה כי המלמד - אין תוכו כבור, ועל כן סירב. אמר לו המלמד: נכון שאינני ירא שמיים, אבל יכול אני ללמד את ילדיך יראת שמיים. נענה האב לעומתו ואמר - 'בטוחני שתיטיב להדריך את בני היאך מלמדים אחרים יראת שמיים, אולם הוא עצמו לא יספוג ממך יראת שמיים...! זו הנוסחה. כשבאים להשפיע על אחרים, עלינו להתחזק ראשית אנו עצמנו, להתחזק באמת שפועמת בקרבנו, להרגיש את הזכייה העצומה שיש לנו תחת ידינו, והיא חיי תורה ומצוות, והאמת היא זו שתדבר מגרונו ותשבה בקסמה את השומעים, והם יימשכו כבעבותות אחריה, כמו דבורים הנמשכות לצוף.

הנה, השבועון 'מרוה לצמא', שהצלחתו הכבירה בעולם היהודי שומר התורה והמצוות מן המפורסמות היא - מה סוד כוחו? מה מיוחד בו כל כך, עד שהוא זוכה בהצלחה עצומה כזו? התשובה פשוטה - זאת האמת. כשהשפה שלך היא 'אמת' - יש סיעתא דשמיא, והכול נוהים אחריה."

כאן פונה הרב ומפנה אלינו שאלה - **מדוע ב'מרוה לצמא' אין פרסומות?** אחר כמה שבירי שנייה של הסתגלות להחלפת התפקידים ולהשיב כמרואינים, אנו מסבירים שדרך השבועון לשמור על קו נקי ונטול כל פניות, וזו הסיבה להתנזר מפרסומות שעלולות להשפיע במשהו על הקו, ואפילו בלי משים; אי אפשר להפליג במעלת האושר שבקיום תורה ומצוות, לצד פרסומת על נופש קסום... לא שייך להביא את דברי חז"ל הקדושים בגנות המותרות, לצד פרסומות שמעודדות צריכת מותרות.

"אינני שולל כמובן את התשובה שהעליתם", אומר הרב למשמע התשובה שבפינו, "אין ספק שהיא גם בוודאי סיבה מספיקה, אולם אני רואה בזה משהו עמוק יותר, כי כלי שבא לשרת את האמת - אינו יכול לאחוז בשק. פרסומת היא שק, אלו שעמלים על הפרסומת באים ליצור אשליה שאם תרכוש מוצר מסוים או תצטרף לקבוצה מסוימת, האושר יהיה בכף ידך, ומסויפים נופך ויוזאלי לשכנע אותך בזה. זו מניפולציה, זה שק. הכוח הגדול ביותר שיש בעולמנו הוא כוח האמת, ואמת יש רק בתורה הקדושה."

הנה לנו העיר 'בירוביג'אן' שנמצאת במזרח הרחוק הרוסי, דוגמה למאמצים הכבירים שהשקיעו הרוסים לקעקע את רוחה של היהדות. הרוסים הקימו בה עיר של יהודים, שבה היהדות היא חלילה רק יהדות של סמלים, ועשו מה שיכלו למחוק כל סממן דתי ולשנות כביכול את התרבות של היהודים באותה עיר. וכיום - מספיק רק לציין כי היום יש בעיר הזו בית כנסת מכובד ומוסדות קהילה יהודיים מפותחים ב"ה.

בנוסף ארצה לומר, כי מי שעוסק בהפצת אור התורה זוכה ורואה סיעתא דשמיא מיוחדת בדרכו. הנה, מחר בבוקר אני נוסע לאיחוד האמירויות לעיר 'דובאי', שם, במקביל למעמד מיוחד של סיום סדר לימוד של שש מאות צעירים יהודים מכל רוסיה, נערוך חופה כדת משה וישראל לזוג שיינשא בעז"ה. ומה הסיפור שלהם? ובכן, מדובר בסיפור מדהים - בשעה שהחליטו להינשא, לא ידעו אתו זוג כלל על יהדותו. באחד הימים אמרה אימו של הבחור לבנה כי עליה לספר לו משהו שקשור לעברו, וכך גילתה לו שהוא למעשה יהודי. אותו בחור לא ממש הבין מה זה אומר שהוא יהודי, ולפיכך פנה לברר, וכך הגיע אלינו. לאחר שנחשף למשמעות של עובדת היותו יהודי, שמע מאיתנו כמה חמורה היא ההתבוללות. קל לשער את הקושי שבו הוא היה נתון, אחרי שההכנות לחתונה כבר היו בעיצומן, בשעה שהוא מבין שייאלץ לסגת מכל התוכניות. הוא יזם שיחה עם הכלה, והיא מצידה סיפרה על הדבר להוריה כשהיא נסערת. ואז נודע הפרט המדהים - 'גם את יהודייה' - אמרה לה אימה, שרק אז מצאה לנכון לגלות לבתה על שורשיה היהודיים. כך חזרו שני יהודיים לאביהם שבשמיים, והם עומדים להקים בית נאמן בישראל.

אנחנו רואים את זה ללא הרף כאן, בקרב יהדות רוסיה. לבת האש חבויה לה בלבבות; צריך רק לשבור את מעטה הכפור, והיא פורצת מאליה. רואה אני זכות עצומה להיות המשך לשושלת שלוחי חב"ד לאורך כל השנים, בכללן השנים הקשות של הקומוניזם, שבהן שימרו את אש התורה והחסידות כדי ששלהבתם של יהודי רוסיה לא תכבה חלילה."

מתחברים לשמים, מתנתקים מהטכנולוגיה

יש שיאמרו כי בדור שלנו, כשהיצר הרע מתחדש לא הרף ומציב ניסיונות שלא היו בדורות עברו - קשה יותר לחבר ציבור רחוק לחיי הרוח, ועולם הקירוב הפך להיות בעייתי ומורכב יותר. מה דעת הרב בזה? "אני סבור אחרת לגמרי. דווקא הדור הזה בשל יותר, נכון יותר וקשוב הרבה יותר לכל מסר של רוחניות. דווקא הדור הזה וכל מה

מחדש של בית הכנסת בעיר סמרה - בית כנסת שנבנה לפני מאה ושבע עשרה שנה, ואשר היה פעיל בסך הכול כעשר שנים, ולאחריהן הכריחו השלטונות את היהודים המקומיים לכתוב מכתב רשמי כי אין להם בו צורך יותר, וכך הפך המבנה מבית כנסת ל-מפעל לייצור לחם. כעת אותו יהודי הוזיל מכספו לקניית המקום ולבנייתו מחדש, ולא זו בלבד, אלא גם השלטונות שיתפו פעולה בצורה יוצאת מן הכלל, ומיוזמתם נברו בארכיונים וגילו כי הבניין הסמוך לבית הכנסת שימש כמקוה טהרה, ועל אתר הפקיעו אותו מידי הצבא שהשתמש בו ומסרוהו לקהילה היהודית."

הסיפור מאחורי החתונה בדובאי

ובכל אופן, שנים כה ארוכות של קומוניזם ברוטאלי, שלוחם נגד כל סממן דתי-יהודי - ודאי נותנות את אותותיהן, מה שמציב את כל מי שעוסק בקירוב יהודים בעמדה מורכבת. מן הסתם גם כבוד הרב שליט"א חווה אכזבות ותסכול, הלאו כן? "לא אכחש, ואומר כי בתחילה היה קשה יותר בהיעדר תשתיות של מחייה ושל חינוך יהודי. נוסף על זה, שבמשך שנים ארוכות שרר פחד אמיתי, עד שאנשים לא רצו להזדהות כיהודים אפילו באזורי הילדים שלהם.

אולם תסכול ודאי שאין. כי המשימה העיקרית שעומדת לפנינו היא איך להגיע לכל יהודי, ולא איך לגרום לו להתעורר, כי כשמגיעים אליו כשבאמתחננו תורת אמת המסורה לנו מדור דור - שוב אין כאן התמודדות, כי אור התורה תמיד בוקע ועולה ומעורר לבבות יהודיים. עלינו להבין - במלחמה של מים ואש קיימת שאלה מי יגבר על מי, אולם בהתמודדות של אור וחושך - אין כל שאלה, ואין ספק כי האור הוא זה שגובר.

הנה לנו בדיוק סיפורו של הקומוניזם ברוסיה. רוסיה הקומוניסטית קידשה מלחמה על הדת היהודית, יותר מאשר על כל דת אחרת. את היהדות הם רדפו עד חורמה, כי הם הניחו ששליטה אמיתית על האזרחים, על דעותיהם ועל אורחות חייהם - הם ישיגו רק אם יצליחו להכניע את היהודים ואת דתם; זאת על אף שאחוז היהודים באוכלוסייה לא עלה על שני אחוזים... הם זיהו עד כמה היהדות והיהודים דומיננטיים ומשפיעים בחברה. בדיעבד, ניתן לומר כי אותה מלחמה עיקשת, היא זו שהפילה אותם בסופו של דבר; אותה מטרת-על שהציבו לעצמם הביאה אותם לכישלון חרוץ, כי הם כמובן לא יכלו לו - לעם הנצח, וכך התפורר הכול. כי הגחלת היהודית לעולם לא תדעך והשלהבת שבלבבות יהודיים לעולם לא תכבה.

רבה של רוסיה בתחילת פעילותו עם החנוכיה הראשונה שהציב והדהים את הגחלת היהודית שכמעט וכבתה

עם מרן האדמו"ר מבעלזא שליט"א

הגר"ב לאזאר שליט"א מפיח חיים יהודיים בכפור הרוסי

עם הרב גראמי שליט"א רבה של איראן אצל מרן האדמו"ר מסקווירא שליט"א, חשוון תשפ"ב

הגר"ב לאזאר שליט"א בשיחתו ל'מרוה לצמא' בחדרו, במוסקבה

הקורונה, עם ריבוי הסגרים והמתת, הייתה נפשו של היהודי עגומה עליו, והוא חיפש את עצמו וביקש לשוחח איתו. בתום שיחה ארוכה, הבין האיש אל נכון כי אם מבקש הוא למצוא טעם בחייו - עליו לחפש אותו ביהדות. כך החל אט אט לשמור שבת וכשרות. אין ספק כי אותו יהודי שרוי היה בסביבה קפואה כקרח, אבל יש לזכור כי הקיפאון הוא מסביב, במעטפת, בעוד הלבבות עצמם בוערים באש, ומלחמה ניטשת בין המים לאש. ולבסוף - כשמתעורר הדחף פורצת לבת האש החוצה. אותו יהודי, שחייו היו רחוקים כמטחווה קשת מחיי תורה ומצוות, התגלה לפתע כבעל לב חם שמוכן גם להקריב לשם כך. הוא גם נטל על עצמו את עלויות הבנייה

בא להביא לי את התמונות - אכן, תמונות מרשימות, אולם מה שהיה מאחוריהן מרשים בהרבה - זו הייתה הקרבה מצידו, הקרבה עצומה, כזו שרק בעל לב יהודי פועם יכול להגיע אליה למען שמו יתברך. כל מי שלא ראה אותו בשעה שדיבר על אודות אותו ציד - לא יבין עד כמה היה הדבר חשוב לו.

עד לפני כשנה ומחצה לא היה לאותו יהודי דבר וחצי דבר עם היהדות. רק זיכרון עמום אחד נחרת במוחו מימי הילדות, ואותו נשא עימו, והוא - שבתו הייתה מפצירה בו עם התקרב חג הפסח שישגי בעבורה 'שמאלץ' (שומן), כי נהגו בבית אביה שלא להשתמש בשמן בפסח, והשומן שימש כתחליף. בתקופת

מארינה רשצ'ה

בית הכנסת חב"ד 'מארינה רשצ'ה' הוא, ללא ספק, מרכז העצבים היהודי של מוסקבה. עשרות מנייני תפילה מתקיימים בו מדי יום, לצד עשרות שיעורי תורה שבהם מאות לומדים. שמו ניתן לו על שם השכונה שבה הוא נמצא.

בית הכנסת הנוכחי, שממוקם בתוך המרכז היהודי-קהילתי של מוסקבה, נבנה על ידי הרב הראשי לרוסיה, הגאון הרב בערל לאזאר שליט"א, על חורבותיו של בית הכנסת הנודע שפעל במקום בתקופת הקומוניזם.

צורתו הארכיטקטונית של ההיכל הגדול מרהיבה ביופיה, ומיטיבה להעביר לציבור הגדול שפוקד את המקום מדי יום תחושה של חמימות, יחד עם יראת הרוממות לבית ה'.

בית הכנסת הראשון, שהיה מבנה דו קומתי מעץ, נוסד בשנת תרפ"ו על חלקת קרקע שהוקצתה על ידי השלטון הקומוניסטי, והיה נתון כל העת תחת עיניהם הפקוחות של השלטונות. גם בתקופות הקשות ביותר שידעו יהודי רוסיה, היה המקום פעיל ושוקק חיים רוחניים תוססים, והיה סמל למסירות נפש יהודית תחת השלטון העוין.

כיום, חוץ מבית הכנסת, שוכנים במבנה הגדול גם מוסדות הרבנות הראשית של רוסיה, מערך הכשרות, בתי הדין, משרדי ההנהלה החולשים על כל ענייני היהדות ברוסיה שנמצאת בפריחה מחודשת בשנים האחרונות, וכמובן - גם לשכתו של הרב לאזאר שליט"א.

כאן גם שוכן מכון הוצאה לאור הגדול ביותר של ספרי יהדות ברוסית. בכל שבוע יוצא ממכבש הדפוס לפחות ספר יהודי אחד נוסף הכובש בסערה את העולם היהודי בברית המועצות.

הרב"ב לאזאר שליט"א במסירת שיעור בבית הכנסת

האדם מביאה לפעמים עד לכדי דיכאון של ממש. אני רואה הרבה אנשים שסובלים, ולפיכך שאלתי היא - האם שייך לשרוד כך, או שכדאי להתנתק לגמרי מהטכנולוגיה.

מי כתב את המכתב לדעתכם? הרב נועץ בנו מבט רב משמעות, ומשיב על אתר: הכותב הוא יהודי שבתקופות האחרונות התחיל להתעורר ליהדות, החל לשמור כשרות ושבת, ועדיין ארוכה הדרך לתשובה. ושימו לב - גם אדם במצב שלו, שרחוק לגמרי מחיי תורה ומצוות, מזהה את הריקנות האיזמה שבחיים עתירי החדשנות ובכלים הטכנולוגיים.

מה זה אומר? שעשו בשבילנו את העבודה! היצר הרע בא לקלקל, ונמצא מתקן. הוא הטביע את האדם בתוך ביצה של חומר, שטף לאנושות את המוח עד כדי שיבוש הדעת, עד שנפשם של בני האדם כבר קצה בלחמו הקלוקל. נקעה נפשם מערפול החושים שהטכנולוגיה גורמת להם, והם כבר מבקשים להתפכח. זה דווקא הזמן, שעת הכושר, להיחלץ חושים ולעשות נפשות לה' ולתורתו. לפני כשלושים שנה, בימינו הראשונים על אדמת רוסיה, אנשים עיגלו עיניים לעומתנו על כך שהתנזרו לחלוטין מכל אמצעי הטכנולוגיה שהיו אז. חשבו אותנו למשוגעים של ממש. היו כאלו שרק בסתר ליבם חשבו כך, והיו אשר ביטאו זאת בשפתותיהם. אבל כיום הם עצמם מודים בכל פה שצדקנו. כיום כבר ברור לכול, ואפילו לגויי הארץ, כמה שלטון יש לאותם כלים על המוח ועל התודעה, כמה שבויים הופכים בני האדם להיות בידי הטכנולוגיה ומפעיליה, עד שניטלת מהם כמעט בחירתם החופשית. ולחשוב על כך שהכלים והאמצעים האלו משווקים באצטלה של 'חופש' ו'שחרור' - אין פרדוקס גדול מזה. הנה, יש לנו בקהילה יהודי יקר שהתקרב לחיי תורה לפני כמה שנים, וכיום הוא שומר תורה ומצוות ומקפיד על קלה כבחמורה. אותו יהודי הוא לא פחות מאשר מנהלו הכללי של כלי התקשורת הממשלתי הגדול ביותר ברוסיה, אדם שרבים משחרים לפתחו ומבקשים את קרבתו, אדם שמרכז בידיו עוצמה אדירה וכוח. ודווקא מאותו מקום - נפשו כמהה לאמת, ואת האמת ניתן למצוא רק במקום אחד. בתורה הקדושה".

בפרספקטיבה של 35 שנה כמעט, כיצד מסכם הרב את התמורות שחלו בקהילה היהודית ברוסיה?

"אני מעדיף לא להביט לאחור, אלא קדימה. יותר ממה שאני יכול למנות את שכבר נעשה, יכול אני לפרט את מה שלא נעשה, כי ארוכה הדרך, ואפשר לעשות עוד עד אין סוף, להפיץ את אור היהדות ואורה של תורה אצל יהודים בכל אתר ואתר. יש לנו תוכניות רבות, שאיפות רבות, ואנחנו מקווים ומתפללים שנצליח בעזרת ה'".

סמיך ומאיים, ואותה אלומת אור קטנה הופכת באחת את החדר החשוך והמאיים למרחב נעים וידידותי. החושך הוא אפוא אשליה, ודי במעט אור להסיג אותו ולסלקו. הנה, תראה מכתב שהגיע הבוקר לשולחני", הרב פותח מגירה ושולף ממנה דף צפוף כתוב אנגלית. "שימו לב לתוכנו. וכה כותב הכותב: אני רוצה לשאול, מה דעת הרב על השימוש בטכנולוגיה בדור שלנו. יש לי רושם שאנחנו - בני האדם, לגמרי נהיינו תלויים ותלותיים בטכנולוגיה, וזה משפיע השפעה הרסנית על הנפש שלנו. המוח שלנו נפגע, הקשר שלנו לאנשים שסביבנו נפגע, וההשפעה של הטכנולוגיה על נפש

שכרוך בו, יוצר תשתית נוחה יותר לקרב לב ננים לאביהם שבשמיים.

בדור זה שוררת חשיכה גדולה, אבל גם בדורות שבהם שלט השלטון הקומוניסטי שררה חשיכה. עלינו להתעמק קמעא ולהבין מה היא 'חשיכה'. אני זוכר שבשנות ילדותי הייתי פוחד מהחושך. החשיכה הייתה נראית לי מאיימת ומרתיעה. עד שהתבגרתי, ואז הבנתי כי החדר הוא אותו חדר, בין אם שוררת בו עלטה ובין אם דולק בו אור. החשיכה אינה משנה את הנתונים של המקום, היא רק מכסה ויוצרת אשליה של פחד. אבל די באלומת אור בודדת, בשלהבת נר קטנה כדי לבקוע את אותו מעטה שנראה